

ÇİNLİ AYDIN WANG TAO'IN TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI VE QİNG HANEDANLIĞI SON DÖNEM DIŞ POLİTİKALARINA BİR BAKIŞ

THE RESEARCH OF CHINESE INTELLECTUAL WANG TAO ON TÜRKİYE AND A PERSPECTIVE ON THE LATE QING DYNASTY'S FOREIGN POLICIES

Rumeysa ŞEN*

Doktora Öğrencisi, Fudan University

Öz: Tarih boyunca, Türkiye ve Çin arasında doğrudan ya da dolaylı yollarla bir iletişim süregelmiştir. Osmanlı ve Qing Hanedanlığı'nın keşişen kaderleri ve "Hasta Adam" algısı, Osmanlı İmparatorluğu ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'ni uzun bir süre Çinli aydınların ilgi odağı haline getirmiştir. XIX. yüzyıl sonu XX. yüzyıl başlarında, Çin'in önde gelen aydınları ve yeni kurulan Çin Cumhuriyeti'nin liderleri, Türkiye'yi kendilerine bir ayna görerek, deneyimlerini dikkatle takip etmiş ve bu birikimler üzerinden kendi geleceklerine bir yön çizme çabası içinde olmuşlardır. Bu çalışma, dönemin önemli aydınlarından Wang Tao'nun yazıları ve Türkiye üzerine yaptığı araştırmalar ekseninde, XIX. yüzyıl sonlarından itibaren Çin'de değişen Türkiye algısını ve bu algının temel dinamiklerini inceleyerek, Türk-Çin ilişkilerine farklı bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk-Çin ilişkileri, Wang Tao, Qing Hanedanlığı, Osmanlı Qing ilişkileri, Osmanlı-Rus Savaşları

Abstract: Throughout history, communication between Türkiye and China has occurred through both direct and indirect channels. The intersecting fates of the Ottoman and Qing dynasties, along with the perception of the "Sick Man," have made these two empires a focal point of interest for Chinese intellectuals over an extended period. In the late 19th and early 20th centuries, prominent Chinese intellectuals and leaders of the new Republic viewed Türkiye as a mirror, closely observing its experiences and striving to shape their own futures based on these insights. This study aims to offer a fresh perspective on Turkish-Chinese relations by examining the evolving perception of Türkiye in China since the late 19th century. It focuses on the writings of Wang Tao, one of the era's significant intellectuals, his research on Türkiye, and the fundamental dynamics behind this perception.

Keywords: Turkish-Chinese relations, Wang Tao, Qing Dynasty, Ottoman-Qing relations, Russo-Turkish War

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi/Received: 1 Ekim 2024

Kabul Tarihi/Accepted: 30 Kasım 2024

Yayın Tarihi/Publication: 26 Aralık 2024

DOI: <https://doi.org/10.58640/asyar.1558111>

***Sorumlu Yazar/Corresponding Author**

E-Mail: : rumeysa.senn@gmail.com

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Her dönem, kendi dinamiklerini yarattığı gibi, bu dinamikler çevresinde yetişmiş bir aydın sınıfını da beraberinde getirmiştir. Onların söylemleri ve yazdıkları, bizlere dönem hakkında pek çok değerli bilgiyi vermektedir. Ancak bir sınıf aydın var ki, bunlara “geçiş dönemi” aydınları da diyebiliriz, onların eserleri üzerinden ülkede yaşanan değişimin sebep olduğu toplumsal arada kalmışlığın sancularına birebir şahit oluruz. Çinli gazeteci ve yazar Wang Tao 王韜 (1828-1897) da, Çin’de büyük değişim ve dönüşümlerin yaşandığı XIX. yüzyıl sonlarına tanıklık etmiş önemli bir aydındır. 1828 yılında Çin’in Jiangsu eyaletinde doğan Wang Tao, Çin’de gazetecilik sektörüne yön vermiş önemli isimlerden biridir. 1874 yılında çıkartmaya başladığı ve Çin’in o dönem tamamı Çinliler tarafından hazırlanıp basılan Çince gazetesi olan Xunhuan Ribao (循环日报) ile Geç Qing (1840-1912) döneminde halkın dünyada olup bitenlerden haberdar olmasını sağlamakla kalmamış, bunun yanında Batılı misyonerlerle ekonomi, politika, tarih ve bilim alanlarında çeşitli çeviriler¹ yaparak toplumun aydınlanması noktasında önemli katkıları olmuştur.

Yaşadığı dönem dünyada olup biten gelişmelere oldukça ilgili olan ve sık sık Qing yetkililerine dilekçe vererek politik görüşlerini bildirmeyi seven Wang Tao, güncel gelişmeler ve uluslararası ilişkiler noktasında pek çok yazı kaleme almıştır. Fransa-Prusya savaşı sonrasında kaleme aldığı ve 1871 yılında tamamladığı eseri “Prusya Fransa Savaş Kayıtları” 普法战纪 ile Çin’de ve özellikle Japonya’da büyük ilgiyle karşılanmış, siyasi kaçak kimliği² yeniden saygınlık kazanmaya başlamıştır. Onun siyasi yazılarının arasında bu makaleye de araştırma konusu olan ve onun çoğunluğunu Hong Kong’da sürgünde geçirdiği yıllarda yazdığı ve özellikle Osmanlı-Rus savaşı odağında kaleme aldığı politik makaleleri³ ve Türkiye hakkında geniş çaplı araştırma yazısı, XIX. yüzyıl sonlarında Çinli bir aydının dünyadaki gelişmelere yönelik bakış açısını ve daha da önemlisi, o dönem Çin toplumunun gözünden Türkiye algısının tespit edilmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

1 1848 yılında babasını ziyarete Şangay’a giden Wang Tao, burada tanıştığı Batılı misyonerlerden biri olan Walter Henry Medhurst’in daveti üzerine, Londra Misyonerler Cemiyeti Yayınevi’nde (Mohai Shuguan 墨海书馆) bir sonraki yıl çalışmaya başlar. Bu süreçte Batıdaki gelişmeleri yakından takip etme fırsatı bulan Wang Tao, Çin toplumuna yön vermekle kalmaz, aynı zamanda kendi fikir ve düşünce hayatı da büyük değişim ve dönüşümler göstermiştir. Her ne kadar uzun yıllar misyonerler ile ortaklaşa çalışarak pek çok eser çevirmiş olsa da, Wang Tao herhangi bir yabancı dil öğrenmeyi tercih etmemiştir. Bakınız: (Wang, 2011), (Duan, 2019).

2 Taiping Ayaklanması 太平天国运动 (1851-1864) sırasında şehir planlarını Taiping ordusuna verdiği gerekçesiyle Qing hükümeti tarafından hakkında yakalama kararı çıkartılmış, ancak İngilizlerin yardımıyla 1862 yılında Hong Kong’a kaçmayı başarmıştır. Bakınız: (Wang, 2011).

3 Bu makaleler Wang Tao’ın en meşhur eseri olan “Taoyuan Wenlu Waibian (鞏國文录外编)”in bir kısmını oluşturmaktadır. Toplamda 12 ciltten oluşan bu eser, Çin tarihinde büyük etki yaratmış politik yazı derlemelerinden birisidir.

1. Çin'in Rus Tehdidi Odağında Türkiye⁴ Araştırmaları

Çin'in, Türkler ve Osmanlı ile arasındaki ilişki çok eski tarihlere dayanmaktadır. Tarih kayıtlarındaki azalmaya göre zaman zaman aradaki iletişimin koptuğu düşünülse de, bu daha çok yapılan araştırmalardaki azalmanın sebebiyet verdiği doğal bir sonuç olduğu açıktır. Geç Qing döneminden önceki tarihlerde ve hanedanlıklar döneminde, Osmanlının farklı isimlerle Çin tarafından bilindiği ve bazılarının resmiyetleri şüpheli de olsa, bir takım temasların olduğu bilinmektedir (Kirilen, 2007: 223-230 ; Fidan, 2011:275-287). Daha yakın bir tarihe, Geç Qing dönemine geldiğimizde ise, Osmanlıya yönelik ilgi ve alakada büyük bir artışın yaşandığı görülmektedir ve bunun en büyük sebebi Çin dahil dünya gündemine oturan Osmanlı Rus savaşıdır. Tarihte Osmanlı ve Rusya arasında pek çok savaş yapılmış olsa da, Çin'de en çok yankı bulan şüphesiz 93 Harbi olmuştur. Bunun sebepleri arasında elbette Çin'de yayıncılık sektörünün gelişmesiyle ortaya çıkan günlük haber dizileri ve çeviri faaliyetlerinin hızlanmasının yanı sıra, yeni dünya düzeni ve Çin'in değişen dünya görüşü sayılabilir. Geç Qing Hanedanlığı döneminde çıkan gazete haberlerine bakıldığında, Çin'deki Türkiye araştırmalarının bariz bir şekilde arttığı ilk dönem, 1870-1879 yılları arasında göstermektedir. O tarihten önce çıkan Türkiye ile alakalı haber ve yazıların sayısı, önceki 33 senede yaklaşık 30 haber iken, 1870-1879 tarihleri arasındaki 10 yıl gibi kısa bir sürede bu sayı neredeyse 8 katına çıkmış ve artarak devam etmiştir. 1870-1879 yılları arasında tekabül eden bu yaklaşık on yıllık süre zarfında ise, Türkiye ile ilgili bu haberlerin 1875 yılından itibaren artmaya başlayarak özellikle 1877 yılında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu verilerden, Osmanlı-Rus savaşının Çin'de toplumun yakından takip ettiği bir gelişme olduğunu açıkça görülmektedir (Chen, 2018).

Uzun yıllar Çin'de ana akım gazetelerden biri olan Shenbao'da (申報) 1877 yılında çıkan bir haberde, Sırpların ayaklanarak bağımsızlık talebinde bulunmasından bahsedilirken, Osmanlının topraklarının dışında pek çok sorunla uğraşırken bir de iç karmaşanın çıkmasını nasıl bastırılacağı sorgulanmaktadır (Shenbao, 1877). Yine aynı yıl, Wanguo Gongbao⁵ (万国公报) gazetesinde "Türk-Rus Savaş Haberleri" başlıklı haberde ise, savaşın gidişatı hakkında gelen yeni bilgilere yer verilmektedir (Wanguo Gongbao, 1877). Bir diğer gazete olan ve Çin'de yabancılar tarafından basılan Zilin Xibao (字林西报) (字林洋行) gazetesinde 1870-1879 yılları arasında Osmanlı Rus savaşı başta olmak üzere, Osmanlı askeri gücü, Osmanlı divanı, Balkanlardaki karışıklıklar gibi pek çok farklı konuda Türkiye hakkında haber yapılmış ve şüphesiz ki bu yayınlar, Çin toplumunda Türkiye'ye olan ilgiyi daha da artırmıştır.

4 Her ne kadar bu yazıların yazıldığı dönem, hala Osmanlı İmparatorluğunun varlığını sürdürdüğü bir dönem olmasına rağmen, bu dönem çıkan pek çok haber yazısında 土耳其、土耳其、土耳其 gibi farklı şekillerde de olsa Türkiye ismi kullanıldığı görülmektedir.

5 Çin'de başta Amerikalı misyoner Young John Allen olmak üzere, Batılı misyonerler tarafından basılan ve XIX. yüzyıl sonlarında Çin toplumu üzerinde büyük etkileri olmuş bir gazetedir.

Geç Qing dönemi toplumda artan Türkiye ilgisi neticesinde, Wang Tao da Türkiye ile alakalı pek çok makale kaleme almıştır. Özellikle Osmanlı-Rus savaşı odağında kaleme alınan bu yazılarda, Wang Tao, savaşın gidişatından ve ülkelerin tutumları hakkında genel bilgiler vermekle kalmaz, Avrupa ülkelerine ve Türkiye'ye bir takım önerilerde bulunur. "Türkiye'nin Rusya'yı Yenmesi Olası Değil", "İngiltere Türkiye'yi Korumalıdır", "Rusya'yı Durdurmak İçin Altı Ülke Birleşmeli", "Rusya'nın Amacı Topraklarını Genişletmek" başta olmak üzere yazmış olduğu yazılarda⁶ ilk dikkati çeken unsur ise, Çin'in derin Rus endişesidir. Wang Tao'a göre, Rusya'nın bu yayılcı tavrı, her ne kadar şu an Türkiye odağında olsa da, aslında Avrupalı devletlerin güvenlikleri için büyük tehdit oluşturmaktadır. Ona göre Avrupalı devletlerin ve Türkiye'nin yapması gereken şey, Rusya karşısında ittifak kurmaktır. Yazılarının sonunda ise, eğer Rusya karşısında tüm devletler güçlerini birleştirmez ise, sonunda buna çok pişman olacaklarını da vurgulamadan geçmez.

Wang Tao bir yandan Rusya'nın bu yayılcı ve saldırgan tutumunu eleştirirken, bir yandan da Türkiye'nin jeopolitik açıdan Avrupa'nın güvenliği noktasında büyük bir öneme sahip olduğunu sık sık vurgulamaktadır. Wang Tao'ın tabiriyle Türkiye, Avrupa için bir "bariyer" görevi görmektedir. Türkiye'nin Rusya tarafından işgal edilmesi, Avrupa devletlerinin güvenliklerini de sıkıntıya sokacaktır, bu yüzden ne olursa olsun, Rusya karşısında Osmanlı'ya yardım edilmelidir.

Derin Rusya endişesi dışında, bu makalelerde dikkati çeken bir başka husus ise, Wang Tao'nun Çin merkezci dünya görüşü ile dünya siyasetini okumaya ve aktarmaya çalışmasıdır. Çin merkezci dünya görüşü, Çin'de uzun yıllar benimsenen ve Çin'in dış politikasını uzun yıllar etkilemiş bir görüş sistemidir. Buna göre, Çin'in dünyanın merkezinde yer aldığına⁷, hükümdarın ise göğün oğlu olduğuna inanılmaktadır. Çin'deki hanedanlığın mutlak güç ve otoritesine olan inancın yanında, civardaki ülkeler ise, Çin hanedanına bağlı vassal devletler hatta çoğu zaman "barbarlar" olarak görülmektedir. Wang Tao'nun da, XIX. yüzyıl dünya siyasetini, gününden yüzlerce yıl öncesinde yaşanmış olan Savaşan Beylikler dönemi üzerinden okuması ve şekillendirmesi, oldukça dikkat çekicidir. Bilindiği üzere, Savaşan Beylikler (Zhanguo Shiqi 战国时期) dönemi olarak bilinen M.Ö. 475 - M.Ö. 221 tarihleri arası, Çin tarihinde oldukça çalkantılı bir dönemdir. M.Ö. 221 tarihinde düzen ve istikrar sağlanana dek, Çin topraklarında büyüklü küçüklü pek çok beylik bulunmaktaydı. Bu beylikler kendi aralarında savaşa savaşa sayıları 7 büyük beyliğe kadar düşmüştür. Bunlar Qin, Han, Wei, Qi, Chu, Zhao ve Yan beylikleridir. M.Ö. 221 yılına gelindiğinde ise Qin beyliği diğer altı beyliğe teker teker son vererek, kendi topraklarına

6 Orijinal makale başlıkları sırasıyla 《土胜俄不足恃》、《英宜保土》、《合六国以制俄》、《俄人志在并兼》 şeklindedir.

7 Çinliler kendi ülkelerini Çince'de "Orta Ülke" anlamına gelen 中国Zhongguo şeklinde ifade etmektedir.

katmayı başarmıştır. Böylece Çin'de uzun süren çalkantılı dönemin sonuna gelinerek ülkede düzen ve istikrar sağlanmıştır.

Wang Tao, yazılarında Osmanlı Rus savaşı üzerinden, Savaşan Beylikler ve Avrupa'daki genel durum arasında bir bağlantı kurmaktadır. Savaşan Beylikler dönemindeki 7 beyliği, Rusya, İngiltere, Fransa, Avusturya, Prusya, İtalya ve Türkiye ile eşleştiren Wang Tao, sık sık bu kıstas üzerinden örnekler vermektedir. Örneğin "Rusya'yı Durdurmak İçin Altı Ülke Birleşmeli" başlıklı yazısında Rusya'nın, Savaşan Beylikler dönemindeki Qin Beyliği gibi olduğunu, aynı onun geçmişte yaptığı gibi diğer 6 beyliği (diğer ülkeleri) kendinde birleştirmek (topraklarına katmak) istediğini ifade eder. Rusya'nın Türkiye topraklarını işgal etme planından bir gün dahi vazgeçmediğini, bu yüzden Osmanlı hakimiyetindeki topraklarda karışıklık çıkartmak dahil olmak üzere yapmadığı şey kalmadığını ifade eder (Wang Tao, 2002: 98).

Wang Tao'a göre Türkiye ise, Savaşan Beylikler dönemindeki Han Beyliği gibidir. Rusya ile en yakın olan ülke Türkiye'dir ve bu yüzden de bu iki ülke arasında bir takım çatışmaların yaşanması oldukça olağan bir durumdur. Geniş ve verimli topraklara sahip olan Türkiye, her ne kadar Rusya'ya baş kaldıracak güce sahip olsa da, askeri birlik, silah ve teçhizat açısından, Rusya'nın gerisinde kalmaktadır. Bu yazılarda oldukça dikkat çeken bir unsur var, o da Rusya'nın Türkiye'yi hala işgal edememiş olmasının tek sebebi olarak, Türkiye'ye yardım eden İngiltere ve Fransa olduğu yönünde yaptığı vurgudur. Sık sık bu hususa dikkat çeken Wang Tao, her ne kadar güçsüz bir Türkiye profili çizip, Türkiye'yi Savaşan Beylikler döneminin en güçsüz beyliklerinden biri olan Han beyliği ile eşleştirmiş olsa da, Türkiye'nin Han Beyliği kadar da güçsüz olmadığını, halkın topraklarını bırakmamak konusunda oldukça direndiğini de eklemekten geçmez.

Wang Tao, tüm ülke-beylik eşleştirmelerini⁸ tamamladıktan sonra, makalenin en can alıcı kısmına geçer ve Rusya dışında kalan bu devletleri, geçmişte 6 beyliğin yaptığı hatayı yapmamaları konusunda uyarır. Ona göre Avrupa ülkeleri birleşerek Rusya'ya karşı gelmeli ve Türkiye'yi korumalıdır. Türkiye var olduğu müddetçe, Rusya'nın batıya ilerleyişi durdurulacak ve Avrupa ülkeleri Rusya ile olası bir savaştan kurtulmuş olacaktır.

Olayları tek taraflı ele almayan Wang Tao, savaşta olabilecek

8 Wang Tao'a göre, Avusturya, Savaşan beylikler dönemindeki Wei Beyliği gibidir. Toprakları geniş olmasına rağmen, ne coğrafi konum açısından bir avantajı ne de faydalanabileceği bir husus söz konusudur. Prusya ise, Savaşan Beylikler dönemindeki Zhao Beyliği gibidir ve askeri açıdan Rusya ile savaşabilecek güçte bir ülkedir. Ancak yerel kaynakları zengin olmadığı ve maddi açıdan yetersiz olduğu için, olası bir savaşta uzun süre dayanamayacağını ifade eder. İtalya ise Savaşan Beylikler dönemindeki Yan Beyliği gibidir. Avrupa'nın ortasında yer aldığını vurgulayarak güçsüz bir ülke olduğunu ifade eder. Son olarak İngiltere ve Fransa ise, Savaşan Beylikler dönemindeki Qi ve Chu Beylikleri gibidir. İngiltere her ne kadar Rusya'dan uzak olsa da, tüm Avrupa'da sözü geçmektedir ve diğer bütün ülkelerle savaşabilecek güçtedir. Ona göre İngiltere bir nevi Avrupa'daki lider ülke konumundadır. Fransa hakkında ise Prusya ile girdiği savaştan aldığı yenilginin intikamının peşinde olduğunu, bu savaşın Fransa'nın dikkatini dağıttığını, bunun sonucunda da İngiltere ve Rusya'nın birbirine yakınlaştığına dikkat çeker.

diğer olasılıklar üzerine de kafa yormaktadır. Ona göre, eğer Prusya ve Avusturya ufak çıkarlar için Rusya ile işbirliği yapar ve aynı Polonya'nın (Lehistan) bölünmesine göz yumulduğu gibi Türkiye'nin de parçalanması durumunda, Rusya ileride kontrol edilmesi imkansız bir güce dönüşecektir. Eğer İngiltere ve Rusya, Türkiye yüzünden savaşa girer, Prusya ve Fransa da aralarındaki çekişmeye devam eder ise, Avrupa daha da karışacak, çok büyük çapta can ve mal kaybına sebep olacaktır. Bu yüzden ne olursa olsun, Avrupalı devletler Rusya karşısında Türkiye'nin safında birleşmelidir. Sonuç olarak, bu yazıların satır aralarında, Wang Tao özelinde Çin'in Rusya endişesi ve dolayısıyla Rus karşıtlığı açıkça görülmektedir.

O dönem Rus tehdidi konusunda toplumu uyarmaya çalışan yalnız Wang Tao değildir, dönemin ileri gelen aydınlarından Lin Zexu⁹, Xue Fucheng¹⁰ da, yazılarında Rus tehdidinden bahsetmeyi ihmal etmemiştir. Geç Qing dönemi reform yanlısı aydınlarından Lin, yakın dönem Çin tarihinde Rusya tehdidini dikkatleri çeken ve toplumu bu konuda uyarmaya çalışan ilk kişidir. Bu sebeple Lin, kendisinden sonra gelen Çin'deki Rus karşıtı dalganın öncüsü sayılır. "Sonunda Çin'in felaketini getirecek olan yüksek ihtimal Rusya'dır" diyerek, sorunu oldukça net bir şekilde ifade etmiştir (Li, 1936 : 4). Lin Zexu dışında, dönemin önde gelen aydınlarından Xue Fucheng da Rus karşıtı görüşleriyle o dönem dikkat çeken bir diğer isimdir. O da yazılarında ve elçilik yaptığı dönemlerde kaleme aldığı günlüklerinde Rus tehdidinden bahsetmektedir. Ona göre, Rusya'nın doğuda hedefi Çin ve Hindistan, batıdaki hedefi ise Türkiye'dir. Rusya, eğer diğer Batılı ülkeler ile aynı güce ulaşırsa, 'barajı yıkılmış bir nehir' gibi durdurulamaz hale gelir. Ayrıca Rusya'nın batıya doğru yayılmasının önünün kesilmesi durumunda yönünü doğuya döneceğini ve bunun sonucunda da Çin topraklarının Rusya'nın bir sonraki hedefi olacağı konusunda uyarılar yapmıştır (Xue, 1985 : 338-339).

Aslında aydınların Rusya karşısındaki tüm bu endişelerinin yersiz olmadığı çok geçmeden ortaya çıkmış, Afyon Savaşlarından sonraki yıllarda, Rusya, Çin topraklarında pek çok yeri işgal girişiminde bulunmuştur. Özellikle II. Afyon Savaşı sırasında, Çin'in diğer Batılı ülkeler ile arasında olan savaşı fırsat bilen Rusya, Çin'in Heilongjiang eyaletinin kuzeyini, 1860 yılında Çin ve Rusya topraklarından geçen Ussuri nehrinin doğusunu, 1864 yılında ise şu anki mevcut Çin topraklarının kuzeybatısında yer alan Gulca Bölgesi civarını işgal ederek, sırasıyla belirtilen tarihlerde Aigun Antlaşmasını (璦琿條約)

9 1785-1850 yılları arasında yaşamış Çinli politikacı ve hanedanlık yetkilisi. Daha çok Çin'deki afyon ticaretine karşı verdiği mücadele ve Kendini Güçlendirme Hareketi olarak bilinen ve geleneksel Çin düşüncesinin ve kurumlarının yeniden canlandırılmasını savunan reform hareketine verdiği destek ile tanınmaktadır.

10 1838-1894 yılları arasında yaşamış Çinli yazar, politikacı, reformist. Bir dönem Qing Hanedanlığının İngiltere, Fransa, İtalya ve Belçika büyükelçilik görevlerini üstlenmiş ve bu süre zarfında tüm yaşadıklarını ve Avrupa ülkelerine yönelik izlenimlerini günlük halinde kaleme almıştır. Ekonomiden dış politikaya kadar pek çok konuda Çin'in modernleşmesi konusuna öncülük etmiştir.

Pekin Antlaşması (北京条约) ve Tarbagatay Protokolü (Chuguchak Protokolü olarak da bilinmektedir) gibi pek çok eşitsiz antlaşma imzalamaya Çin'i mecbur bırakmıştır.

Sonuç olarak görüldüğü üzere, tarihte Çin ve Rusya arasında pek çok savaş yaşanmış, Çin toprakları Rusya tarafından pek çok kez işgal edilmiştir. Bunlar neticesinde de Çin toplumunda Rusya'ya karşı derin bir endişe ve öfke yerini almıştır. Geç Qing döneminde Çinli aydınlar mevcut Rus tehdidinin oldukça farkında, hatta odağında, dünyada yaşanmakta olan gelişmeleri, özellikle de Osmanlı Rus savaşını yakından takip etmiş, olası tüm sonuçları üzerine derinlemesine kafa yormuştur. Tam da bu yüzden, Wang Tao gibi bazı aydınların, Osmanlı Rus savaşında Osmanlıya yardım edilmesini önermesine ve Türkiye'yi kısa vadede Avrupa için, uzun vadede ise Çin'in güvenliği için dolaylı bir bariyer görevine işaret eden öngörülerin ortaya atılmasına sebebiyet vermiştir.

2. Çin'in Değişen Türkiye Algısı ve Bu Eksende Çin'in Kendini Bulma Çabası

“Bizim imparatorluğun kaderini merak edenler, Türkiye'ye bakarsa görecektir”

Kang Youwei

Geç Qing döneminde Türkiye'nin coğrafi konumu konusunda aydınlarda ve toplumda bir kafa karışıklığı yaşandığı görülmektedir. Kimi aydın Türkiye'yi Asya'da konumlandırırken, kimisi Avrupa'da konumlandırmayı seçmiştir. O dönem Türkiye hakkında yazılan pek çok gazete haberinde, Türkiye'nin Asya, Avrupa, Afrika olarak farklı başlıklarda yer bulduğu görülmektedir. Aslında bu çok da şaşılacak bir durum değil, çünkü Çin toplumunun uzun yıllar Çin sınırları dışındaki dünya hakkında derinlemesine bir bilgisi bulunmamaktaydı. Her ne kadar Ming Hanedanlığı dönemi bazı misyonerler sayesinde Kunyu Wanguo Quantu¹¹ (Büyük Evrensel Coğrafi Harita) 《坤輿万国全图》 gibi haritalara erişim olsa da, diğer ülkelere ve gelişmelere yönelik bilgisi hala sınırlı düzeydeydi. Qing dönemine gelindiğinde dahi belirli üst düzey aydın sınıfı dışında Çin toplumunda hala dünyanın geri kalanına dair net bir algı oluşmamıştı. Bu dönem Çinli aydın Lin Ze Xu'nün ve Wei Yuan'in bir dünya haritası hazırlama yönündeki çabaları bilinmekle birlikte, Deniz Kayıtları (Hai Lu海录)¹²、Dört Kıta Haritası (Sizhou Zhi

11 Ming Hanedanlığı döneminde İtalyan misyoner Matteo Ricci ve Çinli devlet adamı Li Zhi Zao tarafından 1602 yılında ortaklaşa çizilen dünya haritasıdır. Çin'in en eski renkli dünya haritası olma özelliğini taşımaktadır. Bu harita Ming dönemi Çin dışındaki dünya ile ilk ciddi karşılaşması olması yönünden önem taşır.

12 Dünyayı gezen bir Çinli Xie Qing Gao tarafından yazılmış, ülkelerin ticaret etkinliklerine ve durumlarıyla alakalı bir kitaptır. Lin Ze Xu, bu kitabı, 1839 yılında dönemin imparatoru Dao Guang'a yazdığı bir mektupta değinmektedir.

四洲志)¹³、Denizaşırı Ülkeler Haritası (Haiguo Tuzhi海国图志)¹⁴ gibi pek çok önemli eserin Çin toplumuyla buluşmasına ön ayak olmuşlardır. Sonuç olarak, bazı ileri görüşlü devlet yetkilileri ve Çin'e gelen Batılı misyonerlerin ön ayak olmalarıyla, Çin'in dünyayı tanıması yönünde bir takım adımlar atılmış, coğrafi haritalar çizilmeye çalışılmıştır, ancak hem elde edilen bilgilerin sınırlı olması hem de bu bilgilerin sadece toplumun ufak bir kesiminin erişiminde olması gibi unsurlar, XIX. yüzyıl ortalarına gelindiğinde dahi, Çin'in net bir dünya algısı ve özellikle Türkiye algısının olmamasının ardındaki temel sebeptir.

Bunun yanı sıra, çıkan haber yazılarına bakıldığında Çin'deki Türkiye algısının net bir zemine oturtulamadığı gibi, aynı zamanda sürekli bir değişim geçirmesi de oldukça dikkat çekicidir. İlk başta bazı önemli eserlerde, Türkiye'nin Avrupa kıtasına dahil edildiği ve ondan bir Avrupa ülkesi olarak bahsedildiği dikkatleri çekmektedir. Örneğin Qing Hanedanlığı döneminde yaşamış ve dönemin önemli reformistlerinden birisi olan Zheng Guanying (郑观应, 1842-1922), Avrupa ülkelerini bölgedeki güç ve gelişim durumlarına göre gruplara ayırdığı bir yazısında Türkiye'yi İtalya, Hollanda, İspanya ile birlikte ikinci sınıfa koyduğu görülmektedir (Zheng, 1982 : 822). Ayrıca, dördüncü sınıfa koyduğu Romanya, Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan'dan "Türkiye'den ayrılmış dört devlet" diye özellikle belirtmesi de dikkat çekicidir. Yine aynı şekilde, Qing Hanedanlığı döneminde yaşamış olan ve daha çok yazdığı günlükleri ile tanınan hanedanlık memuru ve tarihçi Li Ciming (李慈铭, 1830-1894), okuduğu kitaplar hakkındaki notlarını ve düşüncelerini topladığı Yuëmàntáng Dúshūjì (越縵堂读书记) adlı eserde, Türkiye'nin Avrupa'da yer alan büyük bir ülke olduğu, bu toprakların Yuan Chengzong (1265-1307) zamanında bir grup Müslüman tarafından ele geçirilerek İslam bölgesi olduğundan bahsedilmektedir (Li, 1959 : 478). Ayrıca, pek çok aydının Türkiye'nin de dahil olduğu savaşlar ve Avrupa kıtasındaki ülkelerin güvenliği gibi konularında Türkiye'yi sürekli Avrupalı devletlerle bir arada anması, o dönem Çin'de Türkiye'nin bir Avrupa ülkesi olduğu yönünde genel algıyı güçlendirmiştir. Wang Tao dahil pek çok aydın, Türkiye'yi Avrupa'nın güvenliği için olmazsa olmaz bir 'bariyer' olarak görmüştür. Ayrıca Türkiye'nin XIX. yüzyıl ortasından sonra hukuktan politikaya pek çok alanda reform yaptığı yönündeki haberler, Çin'de Türkiye'nin bir Avrupa ülkesi algısını perçinlemiştir. Dönemin en önemli gazetelerinden biri olan The Church News¹⁵ (Jiaohui Xinbao教会新报) gazetesinde o dönem "Türkiye Devlet İşleri" başlığı altında Türkiye'deki

13 Lin Ze Xu'nün derlediği bir coğrafya kitabı.

14 Wei Yuan tarafından derlenen bu eser, Çin'in Çinliler tarafından derlenen ilk coğrafya kitabı olma özelliğini taşımaktadır, yazıldığı dönem Çin toplumunda deprem etkisi yaratmıştır.

15 Daha sonra Wanguo Gongbao 万国公报 adını alan bu gazete, 1868-1907 yılları arasında başta İngiliz misyoner Young John Allen (林乐知) olmak üzere Çin'deki misyonerler tarafından basılan ve Çinin modern gelişimi üzerinde derin etkileri bulunan toplumu bilgilendirirken şekillendiren de önemli bir gazete olmuştur. Kang Youwei tarafından basılan aynı isimli gazete ile karıştırılmamalıdır.

son gelişmeler, askeri reformlar, diğer ülkeler ile aralarındaki iletişimlerin olmak üzere çeşitli pek çok haber çıkmıştır. Örneğin 1872 yılında çıkan bir haberde, İngiltere'nin Hindistan'a yapacağı demiryolunun Osmanlı toprakları üzerinden geçeceği ve demiryolunun masrafları hakkında bir haber yapılmaktadır (Jiaohui Xinbao, 1872 : 8). 1873 yılında çıkan bir başka haberde ise, "Büyük Türkiye Devlet İşleri" başlıklı yazıda, Büyük Qing 大清 Büyük Ming 大明 gibi yücelik belirten ifadelerin Türkiye içinde kullanılmış olması, Türkiye'nin o dönem Çin toplumunda büyük bir ülke olarak görülüp takip edildiği anlaşılmaktadır (Jiaohui Xinbao, 1873 : 8). 1875 yılında çıkan bir haberde ise Türkiye'nin hala İspanya kralını tanımaması haber konusu olmuştur. Son olarak 1877 yılında çıkan bir haberde ise, eğitilmek üzere 150.000 yeni asker göreve alınacağı konusunda yeni bir emrin yayınlandığı haber yapılmaktadır. Her ne kadar bu haberlerin çoğunluğu Batılı misyonerler tarafından derlenip basılsa da, bu haberler o dönem Çin'de sayılı gazetecilik girişimlerinden birisi olarak, Çin toplumunun dünyada yaşanan gelişmeleri ve özelinde Türkiye'yi yakından tanınmasına olanak sağlaması açısından oldukça önemlidir.

Ancak XIX. yüzyılın sonuna doğru, Osmanlının girdiği savaşlarda yenilmesi ve sonrasında Osmanlının yıkılma sürecine girmesi hakkındaki gelişmeler, Çin'deki Türkiye algısını değiştirmeye başlamıştır. Öncesinde Avrupalı devletlerle girdiği savaşlar ve yaptığı reformlarla, Çinli toplumun ilgisini çeken Türkiye, Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında girdiği yıkılma sürecinde, "Çin ile benzer sorunları olan bir ülke" konumuna gelmiştir. Çinli aydınlar artık Türkiye'nin Avrupa ile benzerliklerinden daha çok, Çin ile içinde buldukları durumun benzerliğine ve paylaştıkları "ortak kader" algısına vurgu yapmaya başlar. Bu dönem Türkiye'nin Avrupalı bir ülke olma algısı tamamen yıkılarak, artık Asya'daki konumuna vurgu yapılmaya başlandığını görmekteyiz.

Politik görüşlerinde sık sık Türkiye'yi örnek göstermeyi seven Kang You Wei, 1901 yılında yazdığı bir yazıda, "bizim imparatorluğun kaderini merak edenler, Türkiye'ye bakarsa görecektir" gibi çarpıcı bir tespit ile, aslında bizlere Türkiye'nin Çin toplumu için aynı kaderi paylaşan ülke konumunu gözler önüne sermek için oldukça yeterlidir (Kang, 2020 : 393). Yazının devamında ise Türkiye'nin parçalara ayrıldığı ve yok olmanın eşiğinde olduğundan bahseden kötü bir tablo çizen Kang, Türkiye ve Çin arasında bir karşılaştırma yaparak, Çin'in bugünkü durumunun Türkiye ve Mısır ile neredeyse eş durumda olduğunu ifade ederek, ülke durumunun pek içler açıcı olmadığını vurgulamaktadır. Kang, o dönemler Türkiye hakkında pek çok araştırma yapmış, Türkiye'nin yakın tarihinde yaşananlar üzerinden Çin dış politikasını şekillendirmeye ve ülkesi için çıkış yolları aramıştır. Bir yazısında İngiltere'nin çıkarlarını korumak için Rusya karşısında Türkiye'yi koruduğu gibi, Rusya'ya karşı bizi (Çin) de koruyacaktır öngörüsünde bulunmaktadır (Kang, 2020 : 42-43). Çinli akademisyen

Dai Dongyang (戴东阳) bir yazısında Kang You Wei'in ünlü İngiltere ile yakınlaşma stratejisinin ardındaki itici etkenin Türkiye örneği olduğunu ifade etmektedir.

Aynı şekilde, Geç Qing dönemi önemli reformistlerinden biri olan Tan Sitong (譚嗣同) da, "Rénxué" 《仁学》 isimli eserinde devletlerin ve halkların durumlarını karşılaştırarak, Çin, Türkiye, Afganistan, İran ve Kuzey Kore'yi "Hasta Adam" olarak sınıflandırmıştır (Tan, 2002 : 144). Tan Sitong, yazının devamında, Asya'nın "Hasta Adamları" olan Çin ve Türkiye'nin güçlerini birleştirerek kendilerini korumaları gerektiği önerisini ortaya atar. Tan'a göre, Doğu'da Kore'den başlayarak, Çin, Afganistan, İran üzerinden, Türkiye'nin batısına ulaşan ve bu "Hasta Adamlar"ı birleştirecek büyük bir demiryolu hattı inşa edilmelidir. Bu şekilde, "Hasta Adamlar", birbirlerine dayanarak büyük güçler tarafından ezilmekten veya yok olmaktan korunacaktır (Tan, 2002 : 146). Bunun dışında, Kang Youwei de bu "Hasta Adam", "Ortak Kader" tarzı söylemlerde daha da ileri giderek sadece Osmanlı ve Qing'in kaderini birbirine sıkı sıkıya bağlamakla kalmaz, aynı zamanda Türklerin soyunun da Çinliler ile aynı kökten geldiğini ifade eden oldukça iddialı bir yorumda bulunur (Kang, 2020 : 311). Onun bu tarz bir söylem ortaya atmasında, elbette kendi içinde bir takım politik hedeflerin etkisi göz ardı edilemez, ancak yine de o dönemler Türkiye ve Çin'in bir şekilde ortak paydada buluşturulma çabasının görülmesi açısından oldukça yeterlidir.

Elbette o dönem bu tarz Hasta Adam yakıştırmalarına yönelik söylemler ve ülke karşılaştırmaları, aydınların Çin halkının bam teline basma, halkı harekete geçirme çabalarının da birer göstergesidir. Örneğin 1903 yılında 《警世钟》 (Jingshi Zhong, Uyarı Çanı) isimli bir eserde "Yabancılar, Doğu'nun Hasta Adamı olarak küçümsemekle kalmayıp, bir de barbar ve aşağılık bir ırk olarak da (bize) hakaret ederler. Çinliler yurtdışına çıktığında, sığırlar ve atlardan bile daha aşağı bir durumda görülürler" ifadeleri ile o dönem "Hasta Adam" yakıştırmalarının artık Batının kullandığı bir terim olmaktan çıkarak, Çinli aydınlar tarafından da sıklıkla kullanılan ve toplumun hafızasında derin bir yer edindiği net bir şekilde görülen bir kavrama dönüşmüştür (Chen, 1958 : 69).

Osmanlının çöküş döneminde girdiği savaşlarda yenilmesi ve sonrasında batılı devletler tarafından işgal girişiminde bulunulması, o dönem Çinli aydınlar tarafından Türkiye'nin mevcut durumunun Çin'den aşağı görülmesine sebep olmuştur. Ancak Kurtuluş Savaşı ve sonrasında verilen bağımsızlık mücadelesi ile tabiri caizse küllerinden yeniden doğan ve ona dayatılan tüm haksız dayatmaları elinin tersiyle itmesi, tüm dünyada şok etkisi yarattığı gibi, Çin toplumunu da derinden etkilemiş, bunun sonucunda da Çin'deki Türkiye algısı bir anda büyük bir değişiklik göstermiştir. Bu dönem Türkiye'nin, Çin ile aynı kaderi paylaşan zayıf ülke konumundan, topraklarındaki işgale

direnen ve verdiği kurtuluş mücadelesini kazanarak Çin'in örnek alabileceği bir ülke konumuna yükseldiği görülmektedir. Bazı aydınlar Türkiye'ye Asya direnişinin ve antiemperyalist söylemlerin sembolü olarak, yazılarında ve konuşmalarında yer vermeye başlamıştır. Modern Çin'in babası olarak da anılan Çinli devlet adamı Sun Yat-Sen, 1924 yılında yaptığı bir konuşmada, Türkiye'nin Asya'daki konumuna özellikle vurgu yaparak, Türkiye'nin Avrupalı devletleri ülkesinden defetmeyi başararak, Japonya ile birlikte Asya'daki en büyük bağımsız iki ülke olduğunu ifade etmektedir (Sun, 1924 : 408). O dönem Çin'deki önemli dergilerden biri olan Şarkiyat Dergisi'nde (Dongfang Zazhi 东方杂志) çıkan "Türkiye Kadar Olamadık!" başlıklı bir yazıda "Büyük Türk milleti yeniden doğdu, güçlü bir yeni Cumhuriyet kuruldu. Bu, Asya'nın ezilen milletlerinin baş kaldırışının büyük bir ânıdır" ifadeleri kullanılmıştır (Hua, 1923). Sadece bu yazının başlığından dahi, Türk devriminin ve ilerlemesinin tüm dünyada uyandırdığı yankı ve hayranlığı görmek mümkün. Dönemin önemli devrimcilerinden biri olan ve aynı zamanda Çin Komünist Partisi'nin kurucularından olan Chen Duxiu ise bir yazısında, Türkiye'nin yapmış olduğu doğru hamleler sonrasında artık 'Hasta Adam' olmadığını kanıtladığını; ancak Çin halkının hâlâ büyük güçlerin, savaş ağalarının ve geleneksel kültürün baskısı altında ezilmeye devam ettiğini ifade etmiştir (Chen, 1984 : 427).

Cumhuriyet kurulduktan sonra 1925 yılında İstanbul'a eğitim için gelen Çin'in Hui etnik kökenli Müslümanlarından biri olan Wang Zengshan isimli bir öğrenci, 1926 yılı Nisan ayında okulu Yençing Üniversitesi'ne göndermiş olduğu bir mektupta yeni Türkiye'ye dair ilk izlenimlerini şu şekilde ifade etmektedir: "Türkiye bağımsız bir cumhuriyet olduktan sonra, her alanda reformlar yaptı ve hızlı bir ilerleme kaydetti. Eğitim alanında da birçok düzenleme yapıldı ve gelişmeler sağlandı, ancak öğrencilerinin ve kadınlarının uyanışı hâlâ bizim ülkemize kıyasla yetersiz. Konstantinopolis (İstanbul) dünyanın ünlü şehirlerinden biri olarak çoktan kulağımıza çalındı, ancak bir görmek bin işitmeye bedelmış. Buraya geldiğimde sakin bir zihinle yerinde gözlem yapınca, şehrin ününün boş olmadığını gördüm" ifadelerini kullanmıştır (Wang, 1926 : 12). Wang, bir başka yazısında ise Türkiye'de Cumhuriyet'in kurulmasından sonraki 3 sene gibi kısa bir sürede çok sayıda reform yapılarak büyük ilerlemenin kat edildiği ve bunun takdire şayan olduğunu belirtiyor (Wang, 1927 : 29-33). Tüm yapılan reform ve yeniliklerin dışında, Türk halkının savaştaki başarısı ve cesareti de Çinli toplumun takdirini kazanmıştır. Wang Tao bir yazısında Rusya'nın Türkiye'yi ilhak etme girişiminin başarıya ulaşamamasının önemli bir nedeni, halkın savaş konusundaki özgüveni ve direnme noktasında göstermiş olduğu kararlılık olduğunu ifade ederek, vatansever Türk halkının cevval ruhunu bir kez daha tasdik etmiştir.

Dikkate şayan bir husus var ki, o da Kurtuluş Savaşı sonrasındaki dönemde Çin toplumunda yapılan ortak kader vurgusu ile önceki

dönem yapılan aynı tarz vurgu arasında büyük bir fark yer almaktadır. Önceki dönem Türkiye türlü açılardan eleştirilmekte ve Asya'nın iki hasta adamı yakıştırması üzerinden Çin'i bekleyen benzer sona vurgu yapılırken, sonrasında bu ortak kadere rağmen, Türkiye'nin nasıl kendisine farklı bir yol çizdiği, bir nevi kaderini değiştirdiği, büyük bir heyecan ve imrenme ile dile getirilmektedir. Örneğin 1939 yılında çıkan "Türkiye'nin Yeniden Doğuşu ve Çin'in Direnişi" başlıklı bir yazıda şu ifadeler kullanılmaktadır : "Türkiye ve Çin, her ikisi de Doğu yarımkürede yer almaktadır. Türkiye ve Çin, eskiden, Avrupalı ve Amerikalıların 'Yakın Doğu'nun Hasta Adamı' ve 'Uzak Doğu'nun Hasta Adamı' diye alay ettikleri ülkeler idi... Bugün ise Türkiye, emperyalizmin boyunduruğundan kurtularak bağımsızlığını kazanmıştır... Türkiye ve Çin'in durumu birebir aynı olmasa da birçok benzerlik taşımaktadır. Bu nedenle, Türkiye'nin bu mücadele ruhu, bizim direnişimiz için bir rehber olmalıdır" (Qian, 1939:19) . Yine aynı şekilde, 1933 yılında çıkan "Yakın Doğu'nun Hasta Adamından, Uzak Doğu'nun Hasta Adamına Dersler" başlıklı bir yazıda, Türkiye ve Çin'in ortak kaderi paylaşmalarına devrimin başarıyla sonuçlandığına dikkat çekerken, Çin toplumuna "bizim Mustafa Kemal Paşamız ve onun önderliğindeki vatanseverlerimiz nerede?" sorusu yöneltilir (Wang, 1933 : 7-11). Yazarın, Türkiye'deki devrimin başarıyla sonuçlanmasından duyduğu hayret, yazının satır aralarında açıkça görülmektedir. Son olarak 1924 yılında Shibao 《时 报》 gazetesinde çıkan "Türkiye'nin dirilişini hatırlatıyor ve halkımızı uyarıyorum — Yakın Doğu'nun Hasta Adamı iyileşiyor! Peki ya Uzak Doğu'nun Hasta Adamı?" başlıklı bir yazının sadece başlığında dahi, o dönem Türkiye'nin yaptığı devrimdeki başarısının Çin'i nasıl derinden etkilediği açıkça görülmektedir (Shen, 1924). Sonuç olarak, Çin'deki Türkiye algısı zaman içerisinde yaşanan gelişmeler doğrultusunda sık sık değişiklik göstermiştir. Çin'in dünyaya açılmaya başladığı süreçte ve özellikle Qing Hanedanlığının son yıllarından Çin Cumhuriyeti'nin kuruluşunu takip eden sonraki yıllarda, Türkiye'nin Çin toplumunun yakın odağına alındığı ve onun için önemli bir örnek ve rehber değeri taşıdığı açık bir şekilde görülmektedir.

3. Wang Tao ve Türkiye Araştırmaları

Tüm yukarıda verilen örneklerin dışında, Qing Hanedanlığının son yıllarında Wang Tao'nun, Osmanlı Rus savaşı odağında yazdığı kısa haber yazıları dışında ayrıyeten kaleme almış olduğu Türkiye hakkında uzun araştırma yazısı da o dönem Çin'in Türkiye'ye yönelik ilgi ve alakasının bir diğer kanıtıdır. Yazılma tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, 1889-1893¹⁶ yılları arasında yazıldığı tahmin edilen ve jeopolitik konum, kamu hizmetleri, ticaret, askeri, din, vergi sistemi gibi toplamda

¹⁶ Çinli akademisyen Zhou Zhenhe, bir yazısında 1890-1891 tarihleri arasında işaret etmektedir. Bilindiği üzere, Zhang Zhidong'un, Wang Tao'a kullanılacak kitapların seçilmesi ve bunların alınması çağrısında bulunduğu tarih 1889 yılı, ancak Wang Tao'un bu teklifi hemen kabul etmediği de ayrıyeten bilinmektedir. Bunun yanında, 1891 yılında çevrilmek üzere büyük çapta kitap alındığı bilgisi de yukarıdaki tarih aralığı ile uyusmaktadır. Detaylar için bakınız (Zhou, 2008:24-29).

12 ayrı bölüme ayrılmış olan bu araştırma yazısı, Yangwu Jiayao (洋务辑要)¹⁷ kitabının bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu kitap Geç Qing dönemi Çin'in dünyayı tanıma ve ileri teknolojileri takip etme yolunda koyduğu hedefin en önemli yansımalarından birisidir ve Japonya, Almanya, Türkiye gibi pek çok ülkeye dair incelemelerin yer aldığı, oldukça büyük çapta bir çeviri işidir. Afyon Savaşları sonunda tüm dikkatini Batıya dönen Çin'in, yeni dünya düzeni kurulurken bunun gerisinde kalmamak adına elinden geleni yapmaya çalıştığı açıkça görülmektedir. Ancak sebebi tam olarak bilinmeyen bir nedenden ötürü bu kitap basılamamış¹⁸, el yazısı olarak kalan eserin büyük bir kısmı şu an Şangay Kütüphanesi'nde muhafaza edilmektedir.

Bu eseri bizler için önemli ve özel yapan kısmı ise, Geç Qing dönemi Çin'de, Türkiye hakkında yazılmış ve tarihten sosyokültürel yapısına kadar pek çok alanda bilgiler içeren önemli tanıtıcı materyallerden biri olmasıdır. Wang Tao, Hong Kong'a gittikten sonra kullanmaya başladığı "Güney'de İnziva"¹⁹ (Tian nan dùn s ǒ u 天南遁叟) mahlasıyla²⁰ kaleme aldığı bu eserde, Osmanlı'nın kuruluşundan başlayarak, en son Osmanlı Rus savaşlarına kadar geçen tarihi olaylar hakkında derinlemesine bilgiler vermektedir. Toplamda 52 sayfadan oluşan Türkiye hakkındaki kısım, Türkiye Bölgesel İnceleme (土耳其疆域考) ve Türkiye Gelişimsel İnceleme (土耳其沿革考) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Türkiye'nin bölgesel özellikleri ve toprak bütünlüğü açısından incelediği ilk kısımda, etnik grup, tarım, hayvancılık, sanat, ticaret gibi alt başlıklar halinde genel ancak detaylı bilgiler verilmektedir. Öncelikle Türkiye'yi "Asya Türkiye", "Avrupa Türkiye" ve "Afrika Türkiye" olarak üç farklı başlığa ayıran Wang Tao, bu üç kıtaya dağılan farklı nüfus yoğunluklarından bahsetmekle söze başlar. Etnik grup başlıklı kısmında, toplumun pek çok farklı etnik kökenden oluştuğunu, ama aralarında en ünlü ve saygın etnik grubun Osmanlı zümresi olduğunu ifade eder (Wang Tao, Jiangyu kao : 4). Osmanlılar hakkında, "inatçı ve tartışmacı bir doğaları vardır ve çatışma durumunda geri adım

17 Bu kitap dönemin valisi (湖广总督) olan Zhang Zhidong tarafından 1889 yılında Wang Tao'dan istenen bir kitap ancak sonunda bitirilememiştir.

18 Zhou Zhenhe'ya (周振鹤) göre bunun sebebi, Zhang Zhidong'un kitap bittikten sonra ortaya çıkan eserden memnun olmamasıdır. Kitabın içeriğinin çok fazla alana yayılmış olması ve karmaşık derlenme düzeni bunun en büyük sebebidir. Ayrıca Zhou'un makalede belirttiğine göre, kitabın tamamlanan ilk bölümünü gözden geçiren dönemin aydınlarından Zhong Tianwei, doğa bilimleri gibi eksik içerikten ötürü, esere 'etkisiz' ve 'değersiz' eleştirisinde bulunduğunu belirtmektedir. Bunun yanında Çin'deki Wang Tao araştırmalarında başı çeken önemli isimlerden biri olan Prof. Duan Huaqing ise, bu eleştirileri biraz yersiz bularak, Wang Tao ve Xue Fucheng arasındaki mektuplaşmalar ve Zhang Zhidong'un ilk belirlediği içerik düzenine göre, bu sonucun tümüyle Wang Tao'nun hatası olmayabileceğini savunur. Bknz. (Duan, 2023).

19 Dùn s ǒ u 天南遁叟 kavramı Çince'de eski zamanlarda dağlarda inzivaya çekilen kişileri tanımlamak için kullanılırken, sonrasında şehir gürültüsü ve kalabalığından, toplumun karmaşasından uzaklaşmak için inzivaya çekilen kişiler içinde kullanılmıştır. Mahlasın bu metinde kısaca 'inziva' şeklinde çevrilmesi uygun görülmüştür.

20 Mahlas kullanmayı seven Wang Tao, zaman içerisinde 遁窟废民、天南遁叟、骏园老民 gibi farklı mahlaslarla yazın hayatına devam etmiştir.

atmazlar. Rahatlığı ve eğlenceyi severler, her gün yıkanır ve kahve içmeye düşkündürler. Hamamları oldukça zarif ve kahvehaneleri lüks ve süslüdür” şeklinde ifadeler kullanır. Tarımcılığa ayrılan kısımda, topraklarının her ne kadar geniş ve verimli olmasına rağmen, ekim ve hasat konularında oldukça geri kaldığını, kullanılan tarım aletlerinin eski ve kullanışsız oluşlarından bahseder (Wang Tao, Jiangyu kao : 5). Sanat başlıklı kısımda, Türklerin, sanat ve el işlerinde yetenekli ve çalışkanlıkları ile tanındıklarını belirtir. Üretilen ürünlerin hem kaliteli hem de çeşitli olduğunu, Türkiye’de dokunan şalların, yünlü kumaşların, diğer ülkelerle rekabet edecek kalitede ve hatta bazılarının daha üstün ince işçilik sergilediğini ifade eder. Ticaret başlıklı kısımda ise, Türkiye’nin o dönemlerde yapmış olduğu ihracat ve ithalat verilerine yer verir. Bu verilerin oldukça detaylı rakamlara dayanması, yine oldukça dikkat çekmektedir.

Wang Tao’ın incelemesinde dikkati çeken bir diğer husus ise, o da Türklerin kibirli olduklarına dair çeşitli yerlerde yaptığı vurgudur. Türklerin kibirlerinden, Avrupa’daki gelişmeleri takip etmeyi ve başkalarından yardım almayı reddettiklerini yada kendilerine olan aşırı güvenlerinden ötürü, Moğol kralının uyarısına aldırmaşızın sefere çıktığından bahseder. Wang Tao’ın bu araştırma yazısını yazdığı dönem tamda Osmanlı’nın yıkılış sürecine girdiği, savaşlarda yenildiği bir döneme denk geldiği için, yazış tarzındaki olumsuz bakış açısı dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, Wang Tao’ın yazısında bu tarz vurgular yapmasının bizce bir diğer sebebi, Qing yönetimi ve bürokrasisinde gördüğü köhneleşmiş zihniyeti, reformlar konusunda uyarma ve değişimin elzem oluşuna çağrı yapmak olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Eserin Türkiye’nin kuruluş ve gelişim dönemlerine ayrılmış ikinci kısmında ise, Türklerin Anadolu topraklarına ilk geldiği dönemden Osmanlı’nın kuruluşuna, yükselişine ve Osmanlı Rus savaşına kadar geçen tarihi arka plan aktarılmaktadır. İlk olarak Osmanlı’nın Anadolu’ya gelişine anlatımına başlayan Wang Tao, Ertuğrul bey ve ordusunun cesaretine vurgu yaparak, onların yardımı ile Sultan Alâeddin’in Moğol ordusunu püskürttüğünü ifade eder ;

“1220 yılında, Moğol istilasından (yani Tatarlar) kaçan bir Türk boyu, Asya’dan Pers toprakları üzerinden Küçük Asya’ya (Anadolu’ya) ilerledi ve Karaman bölgesine yerleşti. Bu boyun lideri Süleyman adında biriydi, çevrede büyük bir güç sahibi olmuştu ve civardaki halklar ona itaat ediyordu. Süleyman’ın ölümünden sonra, oğlu Ertuğrul onun yerini aldı ve cesaretiyle boyun lideri oldu. Hayvancılıkla geçinir, sürekli göç ederlerdi. Bir gün, (Ertuğrul ve adamları) iki ordunun savaştığını gördüler; bir ordu neredeyse diğerine yenilmek üzereydi. O anda, tanıdık olmamalarına rağmen, yalnızca adaletsizliğe dayanamayarak soydaşlarını toplayıp yardıma koştu. Büyük bir gayretle karşı birliği püskürttüler ve önlerinde durabilecek kimse

kalmadı. Böylece yardım ettikleri ordu zafere ulaştı. Bu sırada yardım ettikleri (ordu), Anadolu'nun hükümdarı Alaeddin'in askerleriydi. Düşman ordusu ise Asya'dan gelen Moğol ordusuydu. Hükümdar (Alaeddin) onların cesaretini takdir ederek onlara bir arazi verdi. Bu arazi, Bizans ve Küçük Asya'ya yakın olup, iki şehri içeriyordu : bunlardan biri Söğüt, diğeri ise Eskişehir olarak adlandırılıyordu. Çok geçmeden Ertuğrul vefat etti, oğlu Osman ise Türklerin lideri oldu (Türkler sonrasında 'Osmanlılar' olarak adlandırılır. Bazıları onları 'Ottoman' olarak adlandırır, bu çeşitlilik halk arasında kullanılan farklı isimlerden kaynaklanır). Osman, 1258 yılında Söğüt şehrinde doğdu. Osman genç yaşta büyük bir stratejik yetenek sergiledi, savaşa ve askerî güce düşkünlüğü ile atalarından daha ileri gitti. Bithynia'ya (Bursa çevresi) saldırarak zafer kazandı ve birkaç şehri ele geçirerek topraklarına kattı. Onun topraklarını genişlettiğini gören Küçük Asya'nın hükümdarı, onu bir bölgenin hükümdarı olarak tanıdı (onu kral ilan etti). 1300 yılına gelindiğinde, Moğollar Küçük Asya'ya tekrar saldırdılar. Hükümdarın ordusu (Anadolu Selçuklu) mağlup oldu ve hükümdar öldü, böylece devlet yıkıldı. Moğollar zaferle geri çekildiler, ancak hiçbir asker bırakmadılar ve o bölgede bir devlet kurmadılar. Daha sonra, Küçük Asya'nın bir köşesinde on küçük Türk beyliği ortaya çıktı. Bu on beylik nihayet Osman'ın yönetimi altında birleşerek tek bir devlet haline geldi" (Wang Tao, Yange kao : 17).

Bu kısmın devamında Osmanlının kuruluşundan itibaren tahta geçmiş tüm padişahlara ve onların yapmış oldukları yeniliklere, dönemlerinde yaşanan önemli olay ve savaşlara tek tek değinilmiştir. Uzun Osmanlı tarihi ve tahta çıkan padişah sayısı dikkate alındığında, her birine kısa ama öz bir şekilde değinilmesi, oldukça dikkati çeken bir husustur. Osmanlı kuruluşundan bahsettiği kısımlarda Alâeddin, Ertuğrul, Osman gibi isimlerin, Osmanlı'nın kuruluş yeri Söğüt gibi özel isimlerin birebir yer alması da ayrıca dikkat çekmektedir (Wang, Jiang : 18). Osman Bey'den iyi bir asker ve savaşçı olarak bahsederken, Orhan beyin ilk oğlu Süleyman için ise "askeri strateji ve komuta becerileri son derece mükemmeldir, ordusunun ilerleyişi, rüzgar ve yağmur kadar hızlıdır" şeklinde ifadeler kullanmaktadır (Wang, Jiang : 19). Yavuz Sultan Selim için ise derin bilgiye sahip, cesaretli ve yetenekli olduğunu ifade ederken, onun ülkeyi canlandırmasının yanı sıra, kıskanç ve zalim doğası gereği, kardeşlerini öldürdüğünü belirtir (Wang, Jiang : 23). Ayrıca, Osmanlı'nın XVI. yüzyıldaki deniz gücünden övgüyle bahseden Wang Tao, Avrupa'nın büyük güçleri olan İngiltere ve Fransa'nın dahi Osmanlı savaş gemileri ile karşılaştırılamayacak güçte olduklarından bahseder (Wang, Jiang : 25).

Eserin çoğunluğunda objektif bir şekilde tarih anlatıcılığı görevini sürdürmeyi başaran Wang Tao, ilginç bir şekilde, sonlara doğru anlatım ilerledikçe bir anda Türkiye'deki dini ve toplumsal yaşamdan bahsetmeye başlar. Müslümanların yemek yerken ellerini kullandığını, tütün içmeyi sevdiklerini ve başkentte çok fazla çocuk satan insan

olduğunu ifade eder. Bu kısmın devamında ekonomik ve hukuki birkaç genel geçer bilgi daha verdikten sonra, yeniden Osmanlı'nın tarihine, Roma ve Bizans uygarlıklarına geçiş yapar. Bunun ardından da, yeniden aynı Osmanlı Rus savaşından bahsettiği haber yazılarında olduğu gibi, objektif tarih anlatıcılığı kimliğinden uzaklaşarak, kendi kişisel politik görüşlerini sıralamaya başlar. Örneğin Avusturya'nın Osmanlı'ya karşı Rusya'ya yardımcı olduğunu, ancak bilmediği şeyin, Rusya günden güne güçlenirken, kendisinin zayıfladığı, çok geçmeden Rusya'ya bu yardımlarından ötürü pişman olacağını ifade eder (Wang, Jiang : 35). Görüldüğü üzere, ona bu derleme işini veren Zhang Zhidong'un bu eseri düzensiz ve karışık bulmak konusunda pek de haksız olduğu söylenemez. Eser, her şeyden bahsetmek isterken, hiçbir şeyden tam olarak bahsedemeyen bir yazı dizisi olup çıkmıştır. Tüm bunlara ek olarak, bu kitabın çeviri işlemleri ve derlenme süresinin beklenenden uzun sürmesi, ister istemez bu eserin düzenlenmesini olumsuz yönde etkilediğine şüphe yoktur. Bazı kaynaklardan edinilen bilgilere göre, Wang Tao ve yabancı çevirmenler arasındaki uyuşmazlık ve bir takım maddi sorunlar nedeniyle, yapılan çevirilerin oldukça yavaş ilerlediği bilinen bir gerçektir (Zhou, 2008 : Duan, 2022, 2023). Ayrıca metinde Osmanlı kavramının Çincesi için birbirinden farklı yazım şekillerinin kullanılması, örneğin Ao dao meng 奧刀孟、Ao si man 澳司曼、Ao shi man 澳士曼 gibi, bizlere bu metnin hazırlanma sürecinin uzun sürmüş olabileceği bilgisini doğrular niteliktedir.

Bu eser, her ne kadar Zhang Zhidong'un isteği üzerine telif eser sıfatında tutulmaya çalışılsa da, genel itibarıyla bir çeviri eserdir. Wang Tao bu kitabın derlenmesi sırasında öncelikle İngiliz misyoner John Fryer'e teklif götürür, o da bir başka misyoner olan Charles Budd'u önerir. Bu el yazması eserin bugün elimizde olan kısımlarından görüldüğü üzere, Wang Tao'nun daha çok Charles Budd ile çeviri işlemlerini gerçekleştirdiği görülmektedir. Bilindiği üzere, Wang Tao herhangi bir yabancı dil bilmemektedir, bu yüzden çevirilerde ve çevirilere kaynak oluşturacak kitapların seçiminde Wang Tao'nun çok büyük bir rolünün olmadığı tahmin edilebilir. Ancak özellikle el yazması üzerindeki düzenlemelerden, onun tüm süreç boyunca çevirileri kontrol edip, yeniden düzenlediği, eklemeler ve benzeri işlemleri büyük bir ciddiyetle sürdürdüğü de göz ardı edilmemelidir. Ayrıca, Osmanlı Rus savaşı hakkında sunmuş olduğu görüşler ve politik önerilerin, Wang Tao'nun önceki dönemlerde yayınlanmış makaleleri arasındaki benzerlik, bizlere tüm bu ifadelerin birebir Wang Tao'nun kaleminden çıktığını bariz bir şekilde göstermektedir. Sonuç olarak, bu kitap, Wang Tao'nun son yıllarında vaktinin çoğunluğunu ayırdığı büyük çaplı bir eserdir ve XIX. yüzyıl sonlarında Çin'in yenilenen, daha doğrusu 'yenilemek zorunda bırakılan' köhneleşmiş dış politikasının yıkıldığının, Çin'in 'Orta Ülke'den, dünya üzerindeki 'herhangi' bir ülke konumunu kabullenişinin en bariz sinyalidir.

Sonuç

Bu çalışmada, Çinli aydın Wang Tao'ın politik yazıları ve Türkiye çalışması üzerinden, XIX. yüzyıl sonları ve XX. yüzyıl başlarına değin geçen süre zarfında, Çin'de değişin Türkiye algısı incelenmeye çalışılmıştır. Wang Tao'ın başında durduğu ve bizzat ilgilendiği bu kitap, her ne kadar bir çeviri ağırlıklı telif eser olsa da, bizlere, Geç Qing dönemi Çin toplumunun Batı'ya yönelen yüzünü, Batı'daki yeni gelişmeleri takip etme, öğrenme hedefini gözler önüne sermektedir. Bu öğrenme sürecinde, Çin'in Türkiye'yi de bir araştırma unsuru olarak ele alıp, tanımaya çalışması ve onun tecrübelerinden yararlanma arzusu oldukça açıktır. Makalenin ikinci kısmında görüldüğü üzere, Çin'deki Türkiye algısı, dönem dönem yaşanan gelişmeler odağında değişim göstermiştir.

Çinli aydın Wang Tao'ın XIX. yüzyıl sonunda Osmanlı ve Rus savaşı özelinde yazmış olduğu haber yazıları ve geniş çaplı Türkiye araştırması, Çinin Türkiye'yi tanıma çabasının önemli yansımalarıdır. Çin'deki Türkiye algısının gelişim ve dönüşümünü görmek de bizlere, bu iki ülkenin geçmişten bugüne dek devam eden ilişkisinin anlaşılması ve bu ikili ilişkinin tarihi dinamiklerinin gözlemlenmesi açısından önemlidir. İster Rus tehdidi odağında olsun, ister Çin'in daha geniş yeni dünya düzeninde yerini bulma çabası odağında olsun, Geç Qing döneminde Türkiye, Çin toplumunun gözlemediği ve Türkiye'de yaşananlar üzerinden politik bir duruş geliştirmeye çalıştığı bir unsur olmuştur.

Wang Tao'ın bu araştırmaları, sadece basit birer inceleme yazısı olarak görülmemelidir. Geç Qing döneminde Türkiye, Çin ile benzer olayları yaşayan ve benzer süreçlerden geçen bir ülke olarak, Çin için bir "ayna" görevi görmüştür. O dönem Türkiye, Çin için bir örnek, bir tecrübe olarak dikkatle izlenmiş, yaşanan gelişmeler analiz edilmeye çalışılmıştır. Türkiye'de yaşanan gelişmelerden ve onun Avrupa güçleri ile aralarındaki ilişki üzerinden bir ders çıkartmak için uğraşan Çin, kendisine bu yeni dünya düzeninde yeni bir yol haritası çizmeye çalışmıştır. Bunun yanında, bir zamanlar Çin dahil tüm dünyanın ibretle izlediği gelişim ve reformların yaşandığı bu topraklarda, 1940'lı yıllardan sonra Çin camiasında Türkiye'ye yönelik ciddi şekilde azalan ilgi ve araştırma, bizleri de üzerinde derinlemesine düşünmeye sevk etmelidir. Zira bu duruma, Çin'in kendi içinde girmiş olduğu süreçler ve yerli dinamiklerin etkisi elbette göz ardı edilemez, ancak bu değişimi tümünden buna bağlamak tam anlamıyla gerçeklere göz yummaktan başka bir şey değildir.

Finansal Destek ve Teşekkür / Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması / Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

Kaynakça

- Chen, Duxiu (陈独秀).(1984). *Chen Duxiu wenzhang xuanbian* (Zhong). Pekin: Sanlian Shudian.
- Chen, Peng (陈鹏). (2018). “Jindai Zhongguoren Tuerqiguan de Zai Renshi”. *Jindaishi Yanjiu*, 1.
- Chen, Tianhua (陈天华).(1958). *Jing shi zhong. Chen Tianhua ji*. Liu, Q. & Peng, G. (Ed). Hunan Renmin Chubanshe, 69.
- Duan, Huaqing (段怀清).(2019). “Shuxie Huaibao yu Jianggeyiqiu—Lun Wangtao Wenxue de Liangge Sixiang Zhidian”. *Hunan Shehui Kexue*, (14).
- Duan, Huaqing (段怀清).(2022). “Wang Tao yu Shijiu Shiji Xifang Hanxue”. *Shehui Kexue*, (8).
- Duan, Huaqing (段怀清).(2023). “Wang Tao zhushu kao bu”. *Guandong Xuekan*, (6).
- Fidan, Giray. (2011). “Ming tarih kayıtlarına göre 16. yüzyılda Osmanlı imparatorluğu - Ming Çin'i ilişkileri”. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, no.30, 275-287.
- Hua, Lu (化鲁). (1923). “Women Jing Buru Tuerqi”. *Dongfang Zazhi*, No. 21.
- Jiaohui Xinbao. (1872). “Zhongwai jinwen: Tuerji guoxi lian huo lun che lu”. No. 211, 8.
- Jiaohui Xinbao. (1873). “Zhongwai zhengshi jinwen: Da Tuerji guoshi”. No. 222, 8.
- Kang, Youwei (康有为). (2020). “Jin cheng <Tujue xueruo ji> xu”. Kang youwei ji (Cilt 4). Jiang, Y. & Zhang, R. (Ed). Pekin: Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe, 311.
- Kang Youwei (康有为). (2020). “Yu Zhao Yuesheng shu”. Kang Youwei quanji (Cilt 5). Jiang Yihua & Zhang Ronghua (Ed). Beijing: Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe, 393.
- Kang, Youwei (康有为). (2020). “Wei xie ge lu da, fu wang zai ji, qi mi lian ying ri jian ju wu xu zhe”. Kang youwei quanshu (Cilt 4). Jiang Y. & Zhang, R. (Ed). Pekin: Zhongguo Renmin Daxue Chubanshe, 42-43.
- Kirilen, Gürhan. (2007, 15 Eylül). “16-17. Yüzyıllarda Osmanlı ile Çin arasındaki diplomatik ve kültürel ilişkiler”, ICANAS 38, Ankara, Türkiye.
- Li, Ciming (李慈铭).(1959). *Yue mantang dushu ji*. You, Y. (Ed). Beijing: Shangwu Yinshuguan, 478.
- Li, Yuandu (李元度).(1936). “Guochao Xianzheng Shilüe”. *Sibu Beiyao, Zhonghua Shuju*, vol. 25,4.
- Qian, Xiangsheng. (钱湘声). (1939). “Tuerqi fuxing yu Zhongguo kangzhan”. *Huimin Yanlun Bianyuankan*, 1(9), 19-21.
- Shenbao. (1877, 25 Haziran). “Tuerqi luanhao”. No. 0001.
- Shen, Xuanqian (沈逸千).(1924). “Ji Tuerqi de fuxing bing gao guoren—Jindong bingfu bing jian qianyu le! Yuandong bingfu zenme yang?”. *Shibao*, No. 0006.
- Sun, Yatsen (孙中山).(1924, 28 Kasım). “Dui shenhu shangye huiyi suo deng tuanti de yanshuo”. *Sun Zhongshan quanshu* (Cilt 11) , 408.
- Tan, Sitong (谭嗣同). (2002). *Renxue*. Wu, H. (Ed). Pekin: Huaxia Chubanshe,144.
- Wanguo Gongbao. (1877). “Tuerji guoshi: Tu E zhanhao”. No. 450, s. 27.
- Wang, Hongzhi (王宏志). (2011). “Maishen shi yi” de Wang Tao: Dang Chuantong Wenshi Dangshangle Yizhe. *Fudan Xuebao (Shehui kexue ban)*, (2).
- Wang, Zengshan. (王曾善). (1926). “Tongxun: Yanda Zhoukan she zhuan tongxue zhuru”. *Yanda Zhoukan*, (99), 12-17.

- Wang, Zengshan. (王曾善). (1927). "Tuerqi de xin jingcheng—Angela". *Dongfang Zazhi*, 24(9), 29-33.
- Wang, Zaoshi (王造时). (1933). "Jindong bingfu gei yuandong bingfu de jiaoxun". *Ziyou Yanlun*, 1(7), 7-11.
- Wang, Tao (王韬).(2002). "He liu guo yi zhi E". *Taoyuan wenlu waibian*. Shanghai: Shanghai Shudian Chubanshe.
- Wang, Tao (王韬)."Tuerji jiangyu kao". *Yangwu Jiyao*, Shanghai Tushuguan, 4.
- Wang, Tao (王韬). "Tuerji yange kao". *Yangwu Jiyao*, Shanghai Tushuguan, 17.
- Xue, F (薛福成).(1985). "Chushi Ying Fa Yi Bi si guo riji". *Zouxiang Shijie Congshu* (1. Baskı). Zhong, S. (Ed). Changsha: Yuelu Shushe, 338-339.
- Zheng, Guanying (郑观应). (1982). *Zheng Guanying ji*. Xia, D. (Ed). Shanghai Renmin Chubanshe, s. 822.
- Zhou, Zhenhe (周振鹤).(2008). *Zhi zhe bu yan*. Beijing: Shenghuo Dushu Xinzhi Sanlian Shudian, 24-29.

Extended Abstract

Chinese journalist and writer Wang Tao 王韬 (1828–1897) was a prominent intellectual who witnessed the significant transformations and reforms in late 19th-century China and played a pivotal role in shaping the country's journalism sector. In 1874, with the launch of *Xunhuan Ribao* (循环日报), a Chinese newspaper entirely published by Chinese people, Wang Tao not only ensured that the public was informed about global events during the Late Qing period (1840–1912), but also made significant contributions to the intellectual enlightenment of society by collaborating with Western missionaries on translations in the fields of economics, politics, history, and science. Among his political writings, this article focuses on the essays particularly centered on the Russo-Turkish War, as well as his extensive research on Türkiye. These works are of great significance for understanding the perspective of a 19th-century Chinese intellectual on global developments, and more importantly, for uncovering how Türkiye was perceived by Chinese society during that period.

The first section of the article focuses on Türkiye-related research in China, which developed in the context of China's concerns over Russia, using the Russo-Turkish War as a central theme. During the Late Qing period, there was a significant increase in interest toward the Ottoman Empire, largely driven by the Russo-Turkish War. Although there had been many wars between the Ottoman Empire and Russia throughout history, the most resonant for China was undoubtedly the 1877–1878 Russo-Turkish War. This can be attributed to the rise of the publishing industry in China, the rapid development of daily news and translation activities, as well as the changing global order and China's evolving worldview. As a result of the growing interest in Türkiye during the Late Qing period, Wang Tao wrote numerous articles on the subject. In particular, in the writings centered on the Russo-Turkish War, Wang Tao not only provided general information about the progress of the war and the attitudes of the involved countries, but also offered a series of recommendations to European countries and Türkiye. While criticizing Russia's expansionist and aggressive stance, Wang Tao frequently emphasized Türkiye's critical role in ensuring European security from a geopolitical perspective. He argued that if Türkiye were to be occupied by Russia, it would pose a direct threat to the security of European states. Therefore, he insisted that, under any circumstances, the Türkiye must be supported against Russia.

The second section of the article examines the evolving perception of Türkiye in China from the Late Qing period to the early Republican era, within the context of China's efforts to reposition itself in the emerging new world order. In the Late Qing era, Türkiye's positioning between East and West created a sense of confusion among Chinese intellectuals, and over time, their views on Türkiye underwent constant change. Initially, Türkiye attracted the interest of Chinese society due to its wars with European states and its reform efforts, with a tendency to be seen as a part of Europe. However, following World War I and the ensuing period of disintegration, Türkiye came to be viewed by Chinese intellectuals as a "country with similar problems to China". Chinese intellectuals began to emphasize the similarities between Türkiye's situation and China's, focusing on their shared "common destiny" rather than Türkiye's European connections. During this period, Türkiye's perception as a European country was completely dismantled, and attention shifted to its position within Asia. However, Turkey's resolute stance against imperialist powers during the War of Independence and its courageous rejection of all unjust demands imposed upon it after the war had a profound impact on Chinese society. This monumental transformation dramatically altered China's perception of Türkiye, bringing about a significant shift in how Türkiye was viewed in China. During this period, Türkiye transitioned from being seen as a weak country sharing the "same fate" as China to becoming a nation that resisted foreign occupation and emerged victorious in its struggle for independence, positioning itself as a model for China to follow. Some intellectuals began to highlight Türkiye as a symbol of Asian resistance and anti-imperialist rhetoric in their writings and speeches. In the earlier period, Türkiye was often criticized from various perspectives, with comparisons made between the "sick man of Asia" and the similar fate awaiting China. However, despite this shared destiny, there was a growing admiration and excitement as intellectuals discussed Türkiye's ability to chart a different path for itself, effectively changing its destiny.

The final section of the article analyzes Yangwu Jiyao 《洋务辑要》, a work Wang Tao focused on in his later years, which could be of significant importance for its time. This analysis, particularly its extensive examination of Türkiye, provides in-depth insights into historical events from the founding of the Ottoman Empire to the Russo-Turkish Wars. What makes this work particularly valuable and special is that it serves as one of the key introductory materials on Türkiye in Late Qing China, containing information on various aspects, from historical events to its socio-cultural structure.

In conclusion, this study explores the changing perception of Türkiye in China between the late 19th and early 20th centuries through the political writings of Chinese intellectual Wang Tao and his research on Türkiye. This study highlights how Late Qing Chinese society turned its focus toward the West, aiming to follow and learn from the new developments emerging there. In this process, China's effort to study and understand Türkiye, and its desire to benefit from Türkiye's experiences, is quite evident. As seen in the second section of the article, the perception of Türkiye in China has undergone changes in response to developments during various periods. Wang Tao's writings on the Russo-Turkish War and his extensive research on Türkiye, written at the end of the 19th century, are significant reflections of China's efforts to understand Türkiye and learn from both its mistakes and successes. Observing the development and transformation of China's perception of Türkiye is important for understanding the historical relationship between these two countries and for observing the historical dynamics of this bilateral relationship. Whether focused on the Russian threat or China's efforts to find its place in the broader new world order, during the Late Qing period, Türkiye became a point of observation for Chinese society, which sought to develop a political stance based on events unfolding in Türkiye.

